

Macůrek, Josef

Závěr

In: Macůrek, Josef. *České země a Slovensko (1620-1750) : studie z dějin politických, hospodářských a interetnických vztahů*. Vyd. 1. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1969, pp. 77-79

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/120295>

Access Date: 27. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZÁVĚR

Dosavadní historická i literárně historická literatura, vztahující se k otázkám česko-slovenských styků v době 1620—1750, dobu tuto — až na otázku českých pobělohorských exulantů, kteří se uchýlili po Bílé hoře na půdu slovenskou a až na některé problémy selské fluktuace z konce 17. a počátku 18. století — buď opomíjela nebo přehlížela. Soudila, že doba tzv. temna není ani z hlediska českých dějin ani z hlediska česko-slovenských souvislostí zvlášť důležitá a že k ní a k její problematice, ať už české, slovenské či česko-slovenské není dosti pramenů.

V práci této bylo nepochybně ukázáno, že tomu tak není a že doba, kdy české země a Slovensko se staly součástí mnohonacionální monarchie, není v žádném směru hluchá a bezvýznamná. Pomocí nových pramenů archivního rázu i jejich výkladu podařilo se dospět v mnoha otázkách k novým představám: pokud jde o situaci politickou, hospodářskou, sociální, o oboustranné prolínání obyvatelstva, o otázku vzájemného poznávání a sebepoznávání. Bylo ukázáno, že v době pobělohorské a předobrozenské stále doznivaly česko-slovenské kontakty, udržující se od dob starších, že vzájemné vztahy se tehdy zesilovaly, nabývaly širších forem i větší náplně nežli tomu bylo dosud, a to v rozličných oblastech života. Bylo naznačeno, že se přitom objevovaly nové momenty, nové tvůrčí síly a složky, kterými se pozvolna připravoval nástup k novým formám českého i slovenského života a k novým česko-slovenským vztahům doby obrozené. Mnohostranné projevy obrozeného života měly nepochybně hlubší a vzdálenější předpoklady, na něž mohly navázat, z nichž mohly vyrůstat, aby právě proto mohly dosahovat širších a účinnějších výsledků.

Bylo ukázáno, že v tísnivé době pobělohorské a v době tzv. temna kontakty českého a slovenského prostředí nepolevily. Neméně vysvítá z uvedeného, že na straně české i slovenské žila navzdor tehdejšímu germanizačním opatřením spisovná čeština, že v ní byla stylizována většina korespondence i jiných památek týkajících se česko-slovenských vztahů, dále, že čeština nebyla tehdy na Slovensku (jako ani dříve) pouhou bibličtinou, užívanou jen luterskou a reformovanou církví, ale jazykem úřadů městských, vrchnostenských i zástupců lidu. Z citovaných dokladů vysvítá zároveň, že spisovná čeština nebrzdila ani v předbělohorské ani v pobělohorské době rozvoj slovenského národního jazyka. Umožňovala naopak, aby na jejím základě či v opoře o ni stále více vyrůstal nový spisovný jazyk, spisovná slovenština. To vše se dalo zpočátku tak, že do česky psaných památek začaly pronikat slovenské lidové prvky. Časem však přitom nezůstalo a původní český text byl stále více měněn na text slovenský. Od češtiny či česko-slovenštiny se přicházelo a přešlo dávno před dobou obrozenou k výrazné a jadrné slovenštině, na níž mohli průkopníci slovenského národního obrození z konce 18. a ještě více z 1. pol. 19. stol. plynule navázat. Třeba dodat, že jako české jazykové prvky dlouho charakterizovaly písemnosti i úřední akty, vznikající na Slovensku v letech 1620—1750, tak v mnohých projevech či listech napsaných na půdě vý-

chodní Moravy v té době (např. ve stížnostech některých poddaných na panství vsetínském¹) se objevovaly jazykové prvky slovenské. Nešlo tu ovšem tolik o místní hlasy, ale o projevy lidí příšlých ze Slovenska, kteří také ve své nové vlasti byli dlouho v zaujetí lidové mluvy svého domova. Často jmenované stížnosti poddaných byly psány přímo úředníky a vrchnostenskými pisáři panství vsetínského a brumovského, kteří byli původu slovenského [např. vsetínský úředník Ondřej Taus z Trenčína (od r. 1687), Jan Kardoš (od r. 1688), Mikuláš Omasta z Trenčína (od r. 1726), Slovacijs z poč. 18. stol.] a ze Slovenska se na východní Moravu přistěhovali. Nelze proto z této skutečnosti činit závěry o slovenské povaze jazyka východní Moravy, a to tím méně, že naprostá většina východomoravských písemností 17.–18. století byla psána česky, takřka klasickou češtinou.

Z úvahy naší vyvěrají ještě další poznatky. Jednak v nich nacházíme odpověď na otázku, jaká byla situace v pobělohorské době a za tzv. temna v českých zemích i na Slovensku, jednak můžeme dospět k novým představám o vývoji či stavu vědomí československosti, o vědomí a sebevědomí českém a slovenském.

V prvním ohledu vidíme na základě vývoje česko-slovenských vztahů z let 1620–1750, že český život, ať už politický, hospodářský, kulturní, přes všechny škody utrpěné třicetiletou válkou neodumřel, že český jazyk neztratil tehdy své postavení ve veřejném životě, že se nepřepřihoval vulgarismy a cizími slovy, ale uchovával se vskutku ve svěží, spisovné formě; dále vidíme, že po 30leté válce české země vcelku rychle nabíraly síly k novému hospodářskému i kulturnímu životu a že tam poměrně rychle docházelo k obnově či regeneraci celkového života. Vidíme, jak v českých zemích po určitých krizích nastával zase plynulý vývoj českého jazyka, českých písemností, českých jazykových památek, české ekonomiky. — Pokud jde o Slovensko, nebylo tomu jinak. Přestože turecká nadvláda na středním Podunají měla za následek příliv maďarského živlu do „Horních Uher“, přestože Slovensko se stalo vlastně na půldruhého století centrem starého uherského státu, přestože v souvislosti s rostoucí nadvládou Habsburků, umožněnou porážkou všelikých stavovských povstání, jejichž střediskem vlastně byla slovenská půda, se zvyšoval útlak se strany cizí dynastie, slovenská země byla tehdy jevištěm stále většího rozvoje v oblasti ekonomiky, jazyka, literatury, s hlediska života slovenské národnosti, která se mohla v 17. a 18. století rozvíjet, jsouc zbavená početné nadvlády maďarské národnosti celých Uher a majíc oporu v českém zázemí i v přínosu kultury české pobělohorské emigrace, osvojujíc si v souvislosti se vztahy k českým prostředím vyspělejší a rozvinutější formy české kultury stále plněji a samostatněji.

Takto na straně české i slovenské se vžívalo stále více, aniž přitom zanikaly skutečné československé dějiny, o nichž nejlepší svědectví podává existující bohatý vývoj čs. vztahů, vědomí svojskosti a svébytnosti, a to povahy teritoriální i etnické. Proti integraci se spělo stále více k diferenciaci. Politická i zeměpisná hranice moravsko-slovenská a těšínsko-

¹ Srovn. též 3 listy obce Hrozenkova z r. 1742 a 1743 adresované důchodnímu panství bytčanského (ŠA Bytča, fasc. 41).

slovenská se stávala hranicí etnografickou. V průběhu vzájemného dotyku na moravsko-slovenském a těšínsko-slovenském pohraničí se přechody mezi východní Moravou a Slovenskem, mezi Těšínskem a Slovenskem nestíraly, ale při všem vědomí jednoty stále více vyhraňovaly.

Tu jsme u otázky, co je národ, a co rozhoduje o jeho vývoji, zdali stačí pouhá kmenová jednota či jazykové shody, společné jazykové i literární úsilí, či zda také rozhodují síly jiné. Na to bylo v této práci nepochybně odpověděno. Aby váha odpovědi byla tím větší, připojují se na konci knihy pramenné přílohy.

